

Przystanek historia

<https://przystanekhistoria.pl/pa2/tematy/partia-omunistyczna/97425,Wyprowadzanie-sztandaru-Ostatni-zjazd-PZPR.html>

Poczet sztandarowy PZPR Zakładowej Organizacji Partyjnej. Autor nieznan. Gdańsk, grudzień 1983 r. (fot. z zasobu IPN)

ARTYKUŁ

Wyprowadzanie sztandaru. Ostatni zjazd PZPR

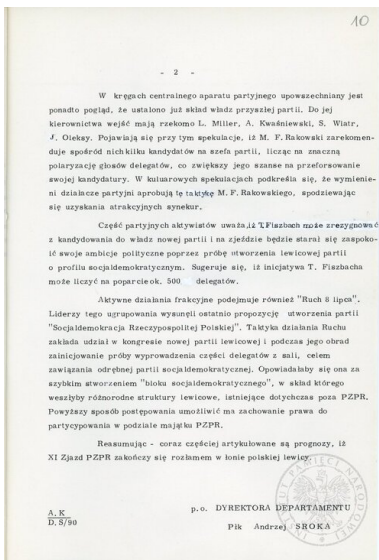
OKRES HISTORYCZNY

(1980-1990) Epoka Solidarności

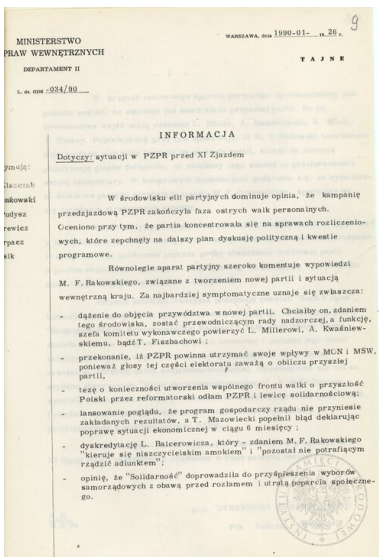
Autor: ARTUR CIEŚLIK 21.12.2022

„Proszę o powstanie towarzyszek i towarzyszy! Sztandar Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej wyprowadzić!” – te słowa Mieczysława Rakowskiego przypieczętowały koniec Polskiej Zjednoczonej Partii Robotniczej, na której czele stał jako ostatni I sekretarz.

27 stycznia 1990 r., w Sali Kongresowej Pałacu Kultury i Nauki w Warszawie, rozpoczęły się obrady XI Zjazdu PZPR, którego uczestnicy dwa dni później dokonali samorozwiązania partii komunistycznej, która nieprzerwanie rządziła Polską od 1948 r.

Informacja p.o. dyrektora Departamentu II Ministerstwa Spraw Wewnętrznych, płk. Andrzeja Sroki, o sytuacji w PZPR przed XI Zjazdem. Warszawa, 26 stycznia 1990 r. (z zasobu IPN)

**Informacja p.o. dyrektora
Departamentu II Ministerstwa
Spraw Wewnętrznych, płk.
Andrzeja Sroki, o sytuacji w PZPR
przed XI Zjazdem. Warszawa, 26
stycznia 1990 r. (z zasobu IPN)**

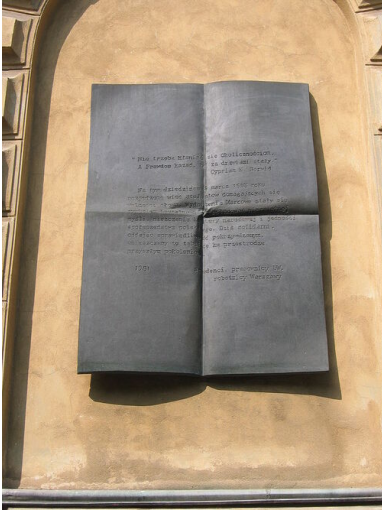
PZPR sprawowała w Polsce autorytarną władzę, odpowiadając za stalinowski terror, pacyfikacje protestów społecznych i represje stanu wojennego, a przede wszystkim - za tysiące ofiar.

Powołana do życia w 1948 r., PZPR powstała z połączenia komunistycznej Polskiej Partii Robotniczej i „lubelskiej”, czyli promoskiewskiej, Polskiej Partii Socjalistycznej z Edwardem Osóbką-Morawskim i Józefem Cyrankiewiczem na czele.

PZPR przez prawie półwiecze sprawowała w Polsce autorytarną władzę, odpowiadając za stalinowski terror, pacyfikacje protestów społecznych i represje stanu wojennego, a przede wszystkim - za tysiące ofiar (włącznie z mordami sądowymi).

Pomnik Ofiar Czerwca 1956 w Poznaniu (fot. Wikipedia/CC BY-SA 3.0/Radomil talk)

Tablica pamiątkowa na Uniwersytecie Warszawskim, upamiętniająca protesty z marca 1968 r. (fot. Wikipedia/CC BY-SA 3.0/Witold Pietrusiewicz)

Pomnik Ofiar Grudnia 1970 w Gdyni (fot. Wikipedia/CC BY-SA 3.0/najprawdopodobniej Topory)

Pomnik na placu Czerwca '76 przed Urzędem dzielnicy Warszawa-Ursus (fot. Wikipedia/CC BY 2.5/Rafał Klisowski)

Pomnik poległych w stanie wojennym górników KWK „Wujek” w Katowicach (fot. Wikipedia/CC0/Michał Balsa)

Grób zamordowanego przez

**komunistyczną bezpiekę ks.
Jerzego Popiełuszki przy kościele
św. Stanisława Kostki w
Warszawie (fot.
Wikipedia/domena
publiczna/Reytan)**

Starzy ludzie, nowe logo

W uchwale z dnia 29 stycznia 1990 r. delegaci na XI Zjazd PZPR wyjaśniali przyczynę podjętej przez siebie decyzji brakiem zaufania społeczeństwa:

„Zrodzony w powojennych warunkach ograniczonej suwerenności i stalinowskiej dominacji ustrój społeczno-ekonomiczny nie potrafił zaspokoić społecznych potrzeb, nie zapewnił realizacji wartości, których emanacją miał być. Nie stało w nim bowiem ani wolności, ani sprawiedliwości”.

Tzw. polskiej lewicy w tworzonej nowej Polsce potrzebna była odnowiona struktura polityczna. Przechodząc do realizacji zawartych w dokumencie założeń, blisko 1200 delegatów zadecydowało o przekształceniu XI Zjazdu PZPR w kongres założycielski nowego lewicowego ugrupowania politycznego: Socjaldemokracji Rzeczypospolitej Polskiej (SdRP).

Na czele tej formacji stanęły osoby powszechnie kojarzone z młodym pokoleniem aparatu PZPR: Aleksander Kwaśniewski i Leszek Miller.

Na czele tej formacji stanęły osoby powszechnie kojarzone z młodym pokoleniem aparatu PZPR: Aleksander

Kwaśniewski (w latach 1985-1987 minister-członek Rady Ministrów ds. młodzieży w rządzie Zbigniewa Messnera, a następnie w latach 1987-1990 przewodniczący Komitetu Młodzieży i Kultury Fizycznej) i Leszek Miller (w latach 1986-1989 pierwszy sekretarz Komitetu Wojewódzkiego PZPR w Skierniewicach, w latach 1989-1990 członek Biura Politycznego KC PZPR).

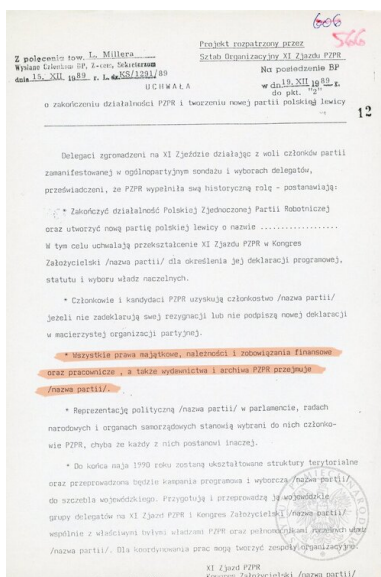
Delegaci na X Zjazd PZPR obradujący w Sali Kongresowej w Warszawie. Autor nieznany. Warszawa, 29 czerwca-3 lipca 1986 r. (fot. z zasobu IPN)

Delegaci na X Zjazd PZPR obradujący w Sali Kongresowej w Warszawie. W głębi, pod balkonami, napis: „Przewodząc narodowi - partia narodowi służy!”. Autor nieznany. Warszawa, 29 czerwca-3 lipca

1986 r. (fot. z zasobu IPN)

Podczas zjazdu powstała również Unia Socjaldemokratyczna Rzeczypospolitej Polskiej, pod wodzą Tadeusza Fiszbacha, sekretarza wojewódzkiego PZPR w Gdańsku podczas strajków w sierpniu 1980 r., uchodzącego wówczas zdaniem wielu osób za osobę życzliwie nastawioną do protestujących. Tę, przekształconą w kwietniu 1990 r. w Polską Unię Socjaldemokratyczną, formację utworzyło kilkudziesięciu delegatów żądających całkowitego odcięcia się od tradycji byłej PZPR. Ugrupowanie to nie odegrało większej roli na scenie politycznej, choć gros jej działaczy zasiliło później szeregi Unii Pracy.

**Komitet Centralny PZPR,
sekretariat Komisji Pracy
Partyjnej. Uchwała o zakończeniu
działalności PZPR i tworzeniu
nowej partii polskiej lewicy (z
zasobu IPN)**

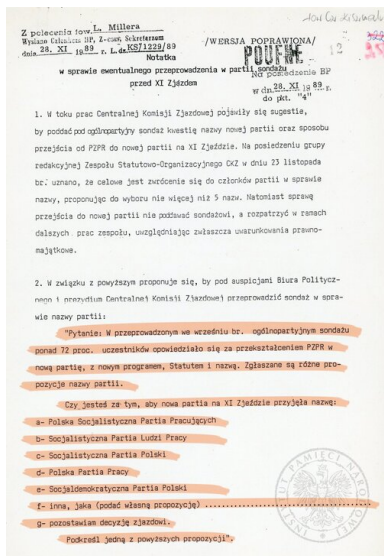
Moskiewskie pieniądze

Z kwestią „reorganizacji” PZPR związane są dwie afery finansowe. Pierwsza dotyczyła niemal automatycznego

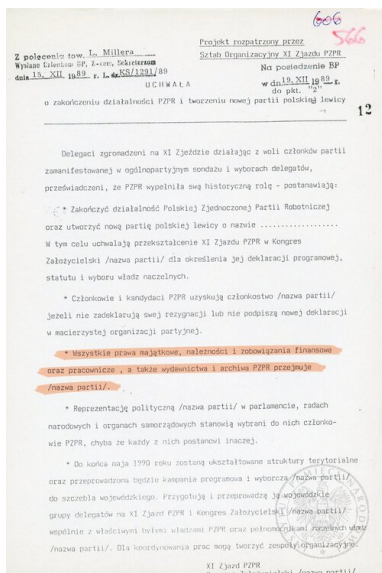

przekazania nowemu ugrupowaniu całego majątku po rozwiązanej partii, co spotkało się z nieprzychylną reakcją dużej części osób kontestujących przemianę ustrojową w kraju. Opozycja postsolidarnościowa mówiła wprost o zagarnięciu tego majątku przez SdRP.

Druga, ciągnąca się za postkomunistami sprawa, związana była z tzw. „pożyczką moskiewską” w wysokości ponad 1 mln dolarów, którą SdRP przyjęła od Komunistycznej Partii Związku Sowieckiego. Pieniądze te, pochodzące z zasobów KGB, miały być przeznaczone na finansowanie SdRP i „Trybuny” (kontynuatorki reżymowej „Trybuny Ludu”).

**Komitet Centralny PZPR,
sekretariat Komisji Pracy
Partyjnej. Notatka w sprawie
ewentualnego przeprowadzenia
w partii sondażu przed XI
Zjazdem (z zasobu IPN)**

**Komitet Centralny PZPR,
sekretariat Komisji Pracy
Partyjnej. Uchwała o zakończeniu
działalności PZPR i tworzeniu
nowej partii polskiej lewicy (z
zasobu IPN)**

XI Zjazdowi PZPR towarzyszyły demonstracje organizowane przez środowiska Federacji Młodzieży Walczącej (FMW), Konfederacji Polski Niepodległej (KPN) oraz Międzymiastówki Anarchistycznej. Podczas protestów na obszarze przylegającym do Pałacu Kultury i Nauki doszło do starć z milicją, w wyniku których zostało zatrzymanych kilkadziesiąt osób. Postanowienia ostatniego zjazdu PZPR były ważną cezurą dla przemian systemu politycznego w Polsce po 1989 r., które Antoni Dudek nazwał „reglamentowaną rewolucją”.

Stenogramy posiedzeń PZPR zostały jednak zniszczone już w 1989 r. na zlecenie Wojciecha Jaruzelskiego i Czesława Kiszczaka. Po wygraniu wyborów parlamentarnych przez postkomunistów w 1993 r. umorzeniu uległa także sprawa „pożyczki moskiewskiej” dla PZPR.

Dyktatura komunistyczna w osobach tysięcy partyjnych urzędników, oficerów, sędziów, dyrektorów i kierowników stała się w pewnym sensie „bezpartyjnym” kamieniem węgielnym III Rzeczypospolitej. Ludzie ci, formalnie zwolnieni z lojalności wobec „matki partii”, w większość zachowali swoje sympatie polityczne i wcześniejsze powiązania.

Od pierwszych dni stycznia 1990 r., kiedy los PZPR był prawie przesądzony, w całym kraju trwały społeczne okupacje budynków partyjnych, mające na celu uniemożliwienie rozkradania i przywłaszczenia mienia partyjnego oraz niszczenia archiwów PZPR. Stenogramy posiedzeń PZPR zostały jednak zniszczone już w 1989 r. na zlecenie Wojciecha Jaruzelskiego i Czesława Kiszczaka.

Na początku lat 90. toczyło się w tej sprawie postępowanie w Komisji Odpowiedzialności Konstytucyjnej, które później, ze względów formalnych, umorzono. Po wygraniu wyborów parlamentarnych przez postkomunistów w 1993 r. umorzeniu uległa także sprawa „pożyczki moskiewskiej” dla PZPR.

Więcej interesujących materiałów na profilu Archiwum IPN

COFNIJ SIĘ